

так і відносно духовного життя. Політична філософія безпосередньо впливає на програми сучасних політичних партій, а сучасні філософи залучаються для консультацій політичними діячами.

Отже, філософія сьогодні частіше виявляє своє практичне значення. Цивілізація перебуває на зламі. Старі форми культури потребують зміни. Існує необхідність в нових способах розуміння світу і людини, в новій системі цінностей. На багато питань, які виникли сьогодні, ми поки не в змозі дати відповідь. В наш час можна говорити про кризу цивілізації і людини. Вихід з цієї кризи неможливий без участі філософії.

Чи викладати філософію в університетах? Обов'язково. Якщо ми хочемо, щоб Україна залишилася культурною країною і щоб вона успішно вступила в сучасну цивілізацію, не обійтись без викладання філософії. Оскільки саме освоєння філософського способу розуміння світу і надбання хоч би елементарних навиків філософського мислення дозволяють мислячій людині зорієнтуватися в мінливій сучасній дійсності. А інформаційна цивілізація може творитися тільки мислячими людьми.

Степан В. Возняк
Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів

ПЛЮРАЛІЗМ ТА РЕЛЯТИВІЗМ ЯК ЧИННИКИ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ СУЧАСНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО МИСЛЕННЯ

Сучасні наукові та суспільні досягнення у сфері інформаційних технологій неминуче призводять до колосального зростання інформаційних можливостей як окремої людини, так і будь-якої галузі знання, що так чи інакше повинне вести до пришвидшення темпів наукового прогресу. Разом із цим таке зростання позначене рядом специфічних проблем та труднощів, зокрема – у гуманітарній сфері.

Однією із найгостріших проблем, які неодмінно супроводжують процес інтеграції філософського знання у сучасний інформаційний простір, є тотальне зростання методологічного та предметного плюралізму і релятивізму. Цей процес не можна окреслити як однозначно негативний, але у деяких суттєвих аспектах він призводить до кризи сучасного філософського мислення. Істотні риси такої кризи стають зрозумілішими та гострішими, якщо звернути увагу на специфіку філософського знання як такого.

Філософське мислення завжди є цілісним та системним. Така характеристика є правомірною і для кожного окремого випадку побудови філософської думки, і для загальноісторичного розвитку філософії. Це пояснюється, поперше, специфікою предметного поля філософії: те, що дане для мислення, завжди постає як деяке цілісне утворення – людина, світ, буття, мислення. Подруге, відмінність філософського способу схоплення цих предметностей від методів інших наук полягає у тому, що первинне бачення предмету в цілому передуює розгляду його окремих аспектів.

Якщо звернути увагу на загальноісторичний процес розвитку філософського мислення, то можна побачити у ньому деяку закономірність, яка ґрунтується якраз на єдності та цілісності предметного поля, у якому рухається філософська думка. Втім, небезпека впадання філософії у релятивізм та плюралізм з'являється вже тоді, коли починається ускладнення філософського мислення та його поділ на окремі галузі (онтологію, гносеологію, етику, логіку...). Але цей процес є неминучим, оскільки те, що в основі будь-якого руху філософської думки лежить первинне схоплення деякої всезагальної цілісності, не означає, що ми маємо на цьому зупинитись, не намагаючись дослідити окремі аспекти цієї цілісності у їх специфічних вимірах. Коли ми говоримо про кризу у філософії, то мається на увазі радикалізація якогось одного з цих двох аспектів.

Специфіка сучасного зростання плюралізму та релятивізму, яке ґрунтується на розвитку інформаційних можливостей науки в цілому, полягає у тому, що галузі та напрями філософського знання, ускладнюючись та поглиблюючись, віддаляються від первинного цілісного бачення предмету філософії. Через це між ними втрачається взаємозв'язок і, як наслідок, зникає можливість внутрішньофілософського діалогу. Звісно, мова не йде про те, що філософія повинна бути єдиною, несуперечливою та одновимірною сферою, яка до будь-якого свого предмету застосовує єдиний метод. Якраз навпаки, однією із головних переваг філософського способу мислення є те, що воно – суперечливе всередині себе, і цим забезпечується можливість різних підходів до єдиного предметного горизонту. Але в ситуації плюралізму як фундаментальної установки мислення знищується саме можливість цієї внутрішньої само-суперечливості, зникають необхідні умови для діалогу.

Найбільш суттєвим досягненням плюралізму як методологічної установки є те, що жоден підхід, жоден метод не може бути відкинений лише на підставі його самотності та новизни. Але практично це призводить до того, що представники різних філософських напрямів, галузей та підходів втрачають можливість зрозуміти одне одного. Кожен окремий підхід верифікується не діалогом та сутнісною полемікою з іншими підходами та із цілим, що лежить у

основі кожного із них, але лише фактом свого існування. І таким чином те первинне, всезагальне ціле, яке обґрунтовує філософський спосіб мислення, опиняється у полоні релятивізму, воно розпадається на дискретні частини, які між собою не взаємодіють – так само, як не можуть взаємодіяти різні методологічні підходи у ситуації плюралізму.

Ігор Карівець

Національний університет “Львівська політехніка”,

м. Львів

ДЕРРІДА ТА КРИЗА (ВИКЛАДАННЯ) ФІЛОСОФІЇ

Історичний виклад філософії не витримує критики, бо історія філософії – це, в першу чергу, історія понять, а поняття є застиглими формами думки на письмі. Викладач філософії (історії філософії) орієнтується на філософські тексти, які необхідно деконструювати, тобто розібрати на складові, щоб побачити їхнє походження з нічого. Іншими словами, деконструкція історії філософії – це прочитання філософських текстів з метою прочитання їх між рядками, бо саме між рядками приховується той нескінченний смисл, який породжує увесь (скінченний) філософський дискурс. Тому викладання філософії принципово неможливе. Що ж тоді можливе? Живе мислення, мислення тут і тепер. Філософ демонструє мислення через мовлення.

Насмілитися мислити – означає позбутися стереотипів та упереджень, які містяться в філософському дискурсі (текстах). Наприклад, що Аристотель і Платон – це антиподи, що Парменід розуміє буття як вічне і незмінне, а Геракліт – ні, що І. Кант – засновник класичної німецької філософії тощо. Історія філософії – це зібрання стереотипів та упереджень, хибних тлумачень. Тому її треба деконструювати, щоб наблизити “кінець філософії”, який стає початком мислення.

Наукова філософія та викладання наукової філософії – це обмеження необмеженого; це культивування певного стилю філософії під впливом розвитку математичних та природничих наук, які, звичайно, постають на основі здорового глузду, який схематизує природу, життя. Тому наукова філософія, як її розумів К. Твардовський, є схематизацією мислення, а не самим мисленням. Наукова філософія потребує глузду, який розраховує, підраховує, класифікує й алгоритмізує, але не мислить; він думає. Думати і мислити – це не одне і те ж.